

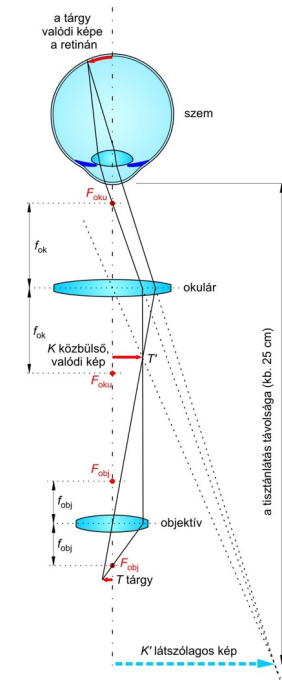
Nagyfelbontású mikroszkópos módszerek Egymolekula biofizika

Kellermayer Miklós

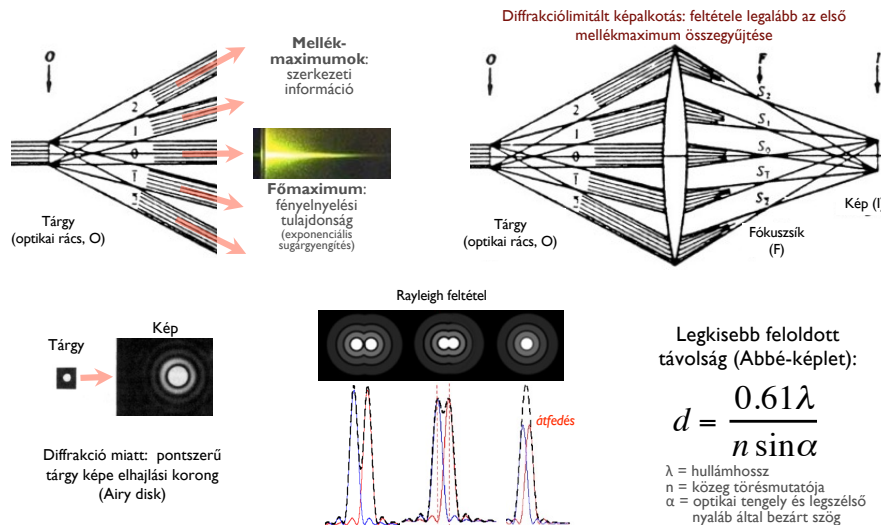
Semmelweis Egyetem
Biofizikai és Sugárbiológiai Intézet

Képkotás az összetett fény- mikroszkópban

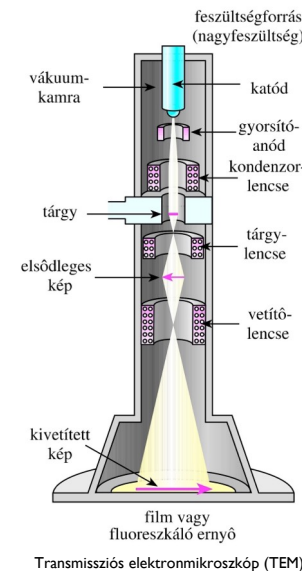
- Nagyított, fordított állású virtuális kép
- Leképezés feltétele: egy járulékos lencse (szemlencse) optikai útba helyezése

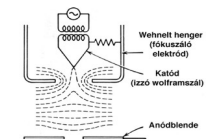
A fénymikroszkóp feloldóképességét a hullámtulajdonság korlátozza

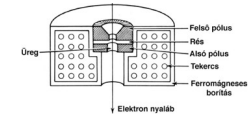
Elektronmikroszkóp

Sugárforrás:
elektronágyú

Fókuszálás:
elektronnyaláb
kitérítése
mágneslencsével

$$F = eBV_e \sin \alpha$$

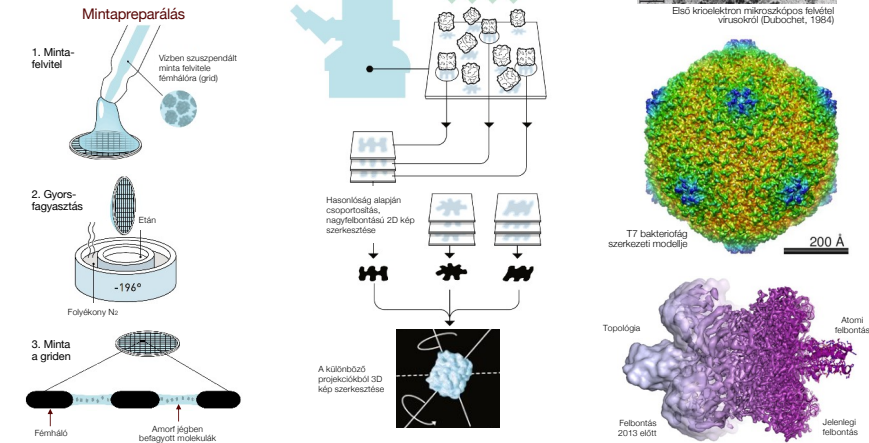
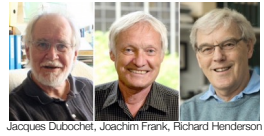
F =elektronra ható erő; e =elektron töltése;
 B =mágneses térerő; V_e =elektron sebessége; α =optikai
 tengely és a mágneses tér iránya által bezárt szög

Feloldóképesség: $d = \frac{\lambda}{\alpha}$

d =legkisebb feloldott távolság
 λ =de Broglie hullámhossz
 α =optikai tengely és a mágneses tér
 iránya által bezárt szög

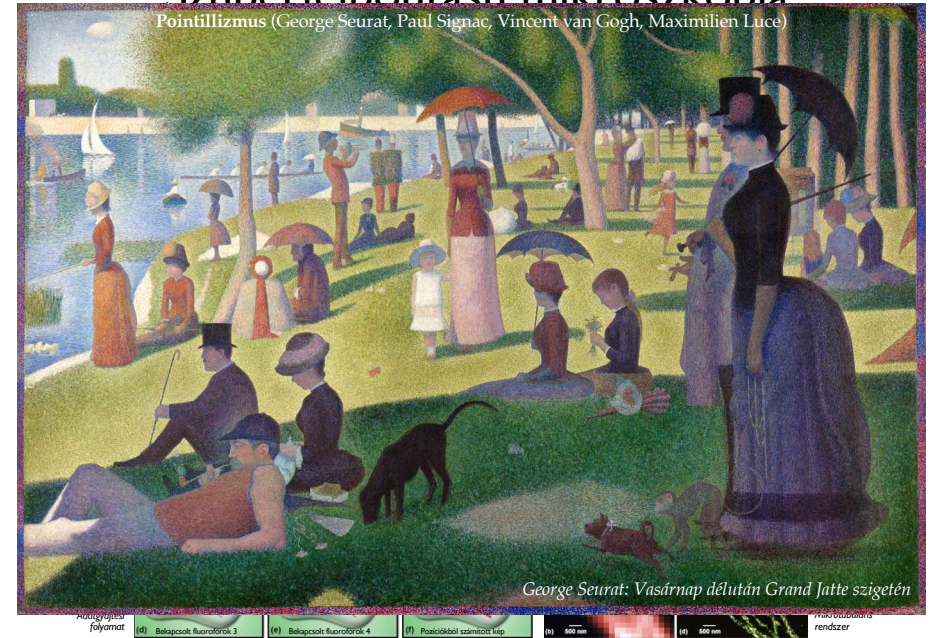
de Broglie hullámhossz alapján elméleti $d \sim 0,005 \text{ nm}$ ($\approx 5 \text{ pm}$)

Kémiai Nobel-díj 2017: Krioelektron mikroszkópia

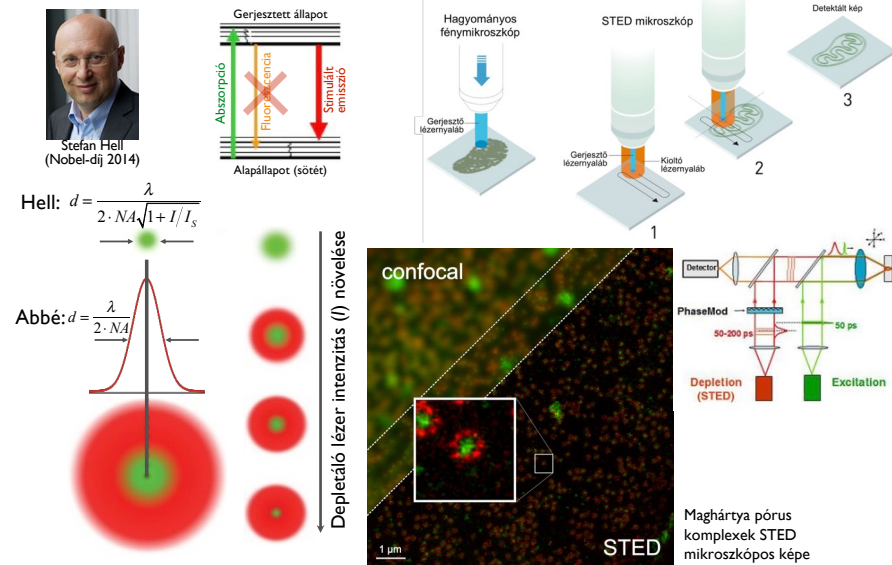

Szuperfelhontású mikroszkópia

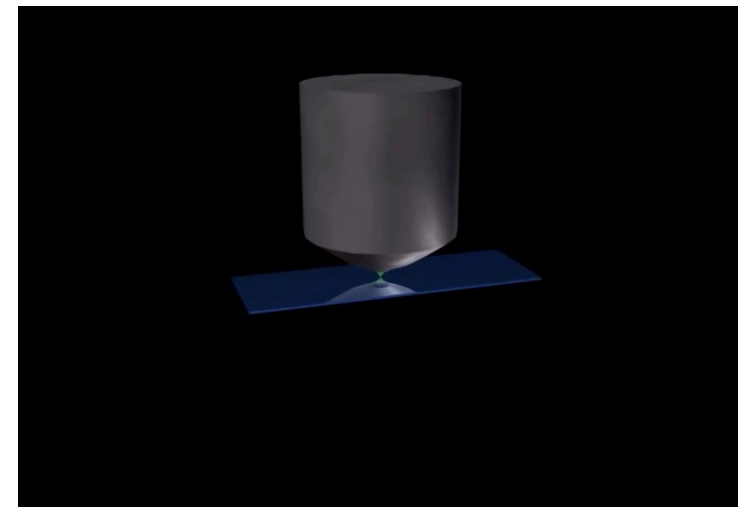
Pointillizmus (George Seurat, Paul Signac, Vincent van Gogh, Maximilien Luce)

STED mikroszkópia (STimulated Emission Depletion)

STED mikroszkópia

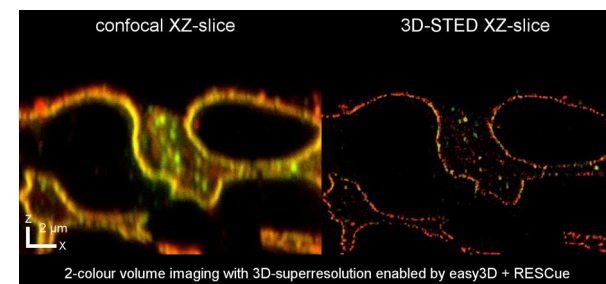
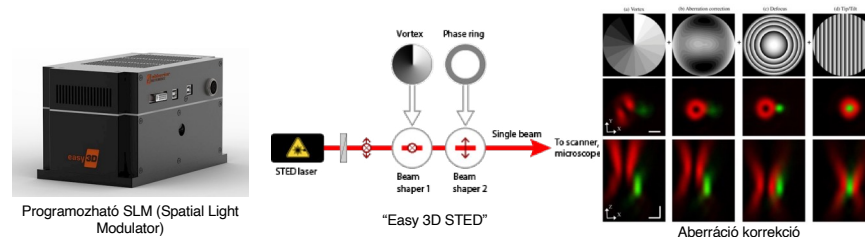
Jakub Chojnacki

RESCue STED

Probléma:
a fluorórra eső
intenzitás hatalmas
(~MW/cm²)

(Abberior Instruments)

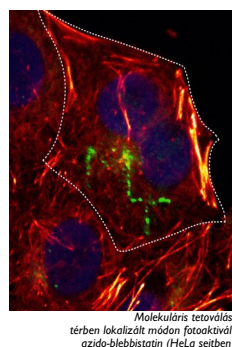
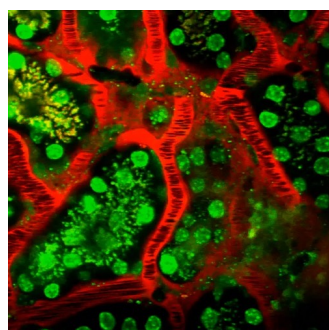
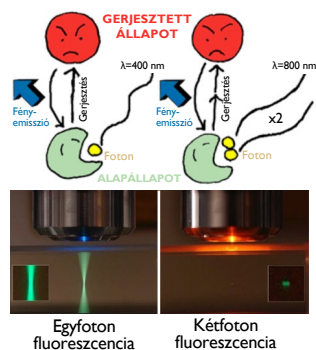
3D STED

Nephrin (vörös), Podocin (zöld) (Abberior Instruments)

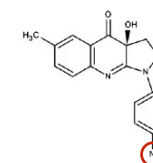
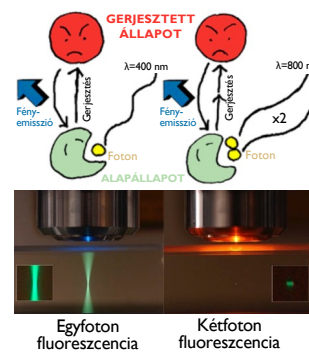
Multifoton mikroszkópia

- Két (vagy több) foton energiája összeadódik a gerjesztéskor
- Gerjesztés (következésképp emisszió) csak a fókuszpontban (limitált fotokárosítás)
- Gerjesztés nagy (közeli IR) hullámhosszú, rövid (fs) fényimpulzusokkal
- Nagy hullámhossz miatt mély optikai behatolás (akár 2 mm)
- Lokálisan aktivált fotokémiai reakciók lehetősége

Miozin II optofarmakológiai manipulálása

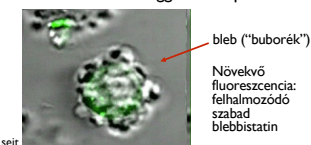
2P mikroszkópával: femtoliteres
térfogatban fotokémiai reakciót
indíthatunk

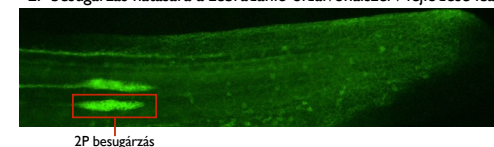
Blebbistatin:

- Miozin II specifikus inhibitor (ADP-P_i állapotban stabilizál)
- Excitáció-kontrakciót szétválasztja
- Azidált formája fényaktiválható, a szabad forma fluoreszkál

2P besugárzás hatására a miozin II-függő blebképződés leáll

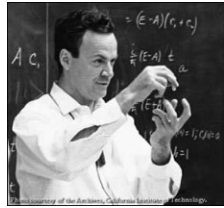
2P besugárzás hatására a zebradanio oldalvonalszerv fejlődése leáll

Képiró et al. Chem. Biol. 22, 548, 2015

Pásztázó tűszondás mikroszkópia (SPM) Atomi erőmikroszkóp (AFM)

A nanotudományok "álomműszerei"

Richard P. Feynman:
"There is plenty of room at the bottom"
1959. december 29.

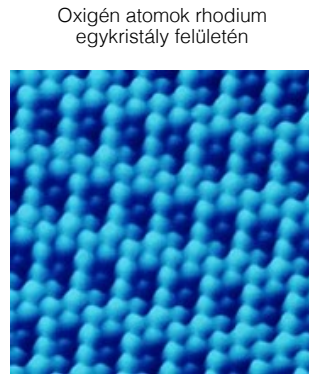

Gerd Binnig

Heinrich Rohrer

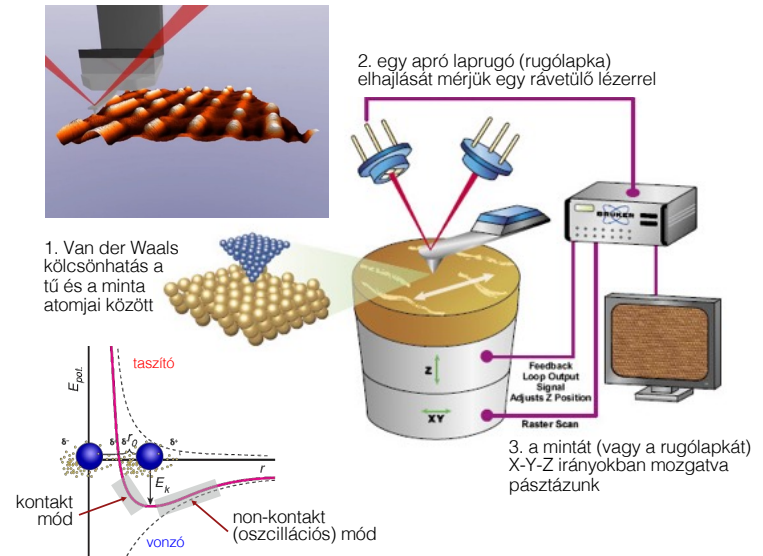
(Nobel-díj
1986)

Oxigén atomok rhodium
egy kristály felületén

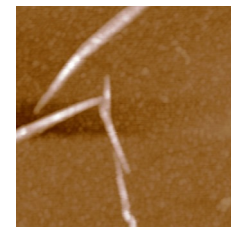
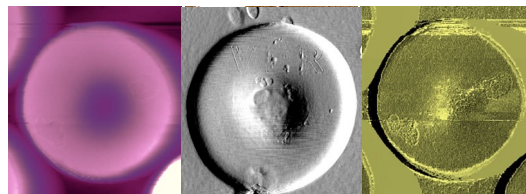
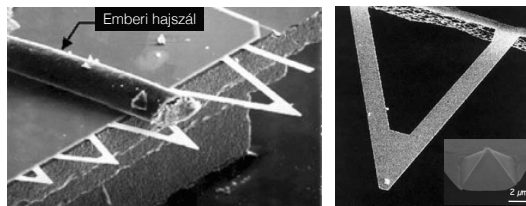
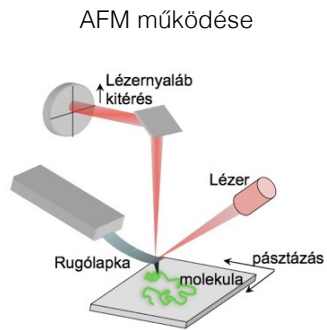
a "nanovilág" léptéke:
1 nanométer

Az atomi erőmikroszkóp (AFM)

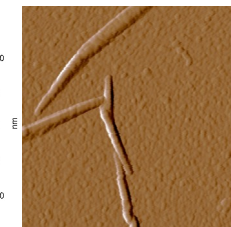

Atomi erőmikroszkóp (AFM)

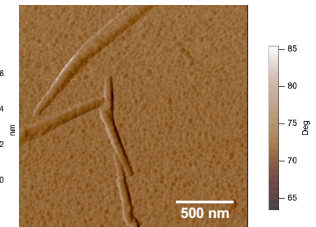
Kontrasztmechanizmusok

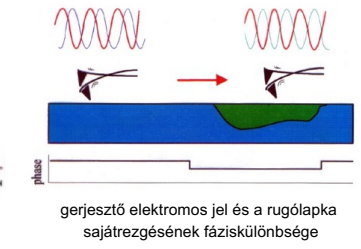
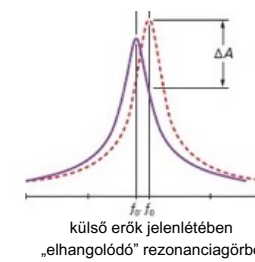
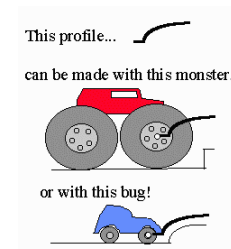
magasság kontraszt

amplitúdó kontraszt

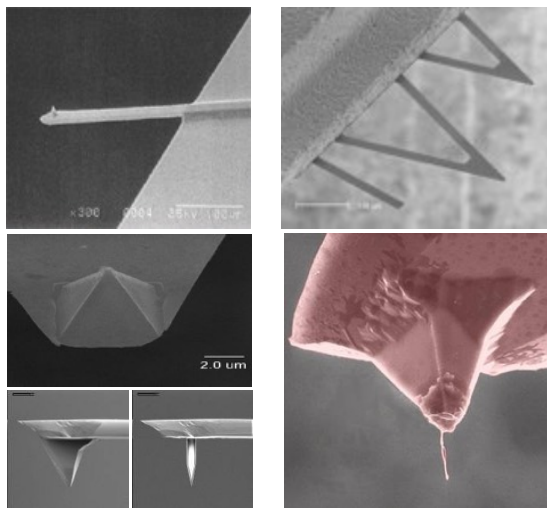

fázis kontraszt

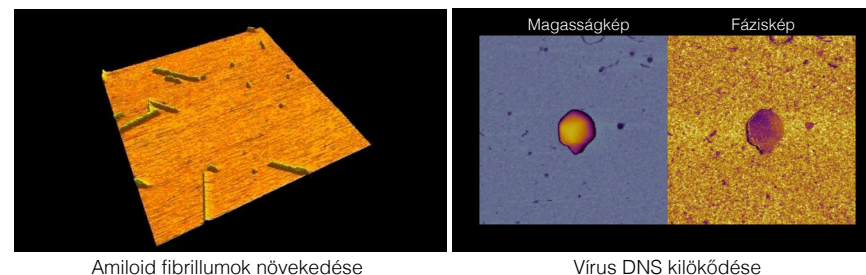
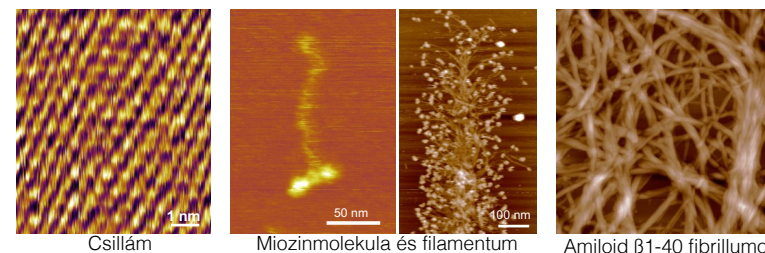

AFM Rugólapkák és tűk

Az AFM kép térbeli feloldóképességét a tű görbületi sugara határozza meg

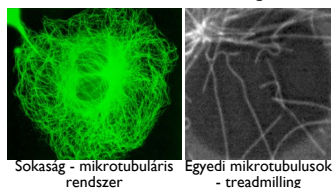

Atomok, molekulák, komplexek AFM képe

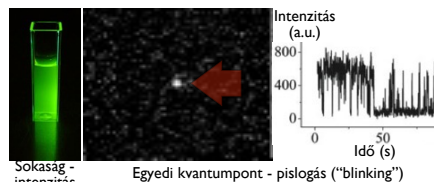

Molekulák - miért egyenként?

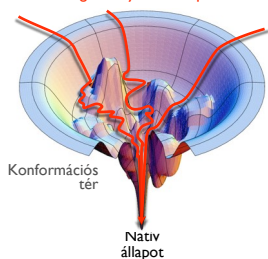
1. Egyéneket (tér- és időbeli trajektóriák) azonosíthatunk sokaságban

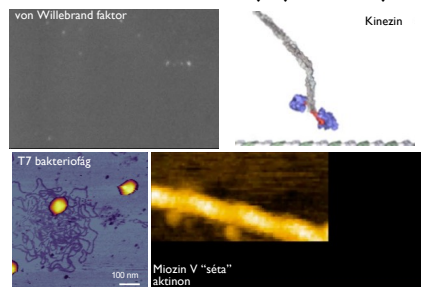
2. Sztochasztikus folyamatokat ismerhetünk meg

3. Párhuzamos útvonalakon zajló folyamatokat azonosíthatunk
Kigombolyodott állapot

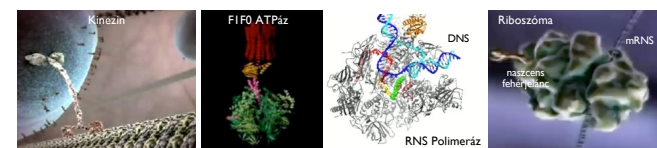

4. Biomolekulák mechanikáját jellemezhetjük

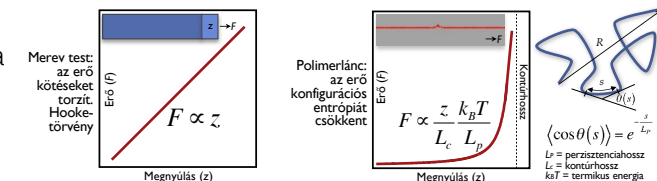

A mechanikai erő...

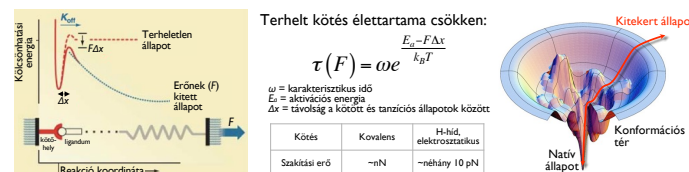
1) kifejlődik:

2) deformálja a szerkezetet:

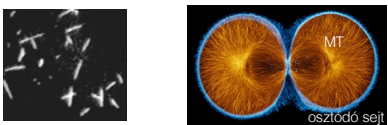
3) kötéseket szakít fel:

A polimerlánc egyensúlyi alakja és rugalmassága összefügg

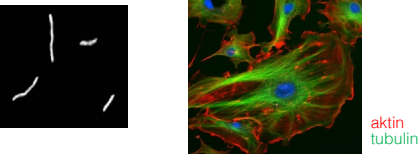
Merev lánc
 $l_p \gg L$

Mikrotubulus

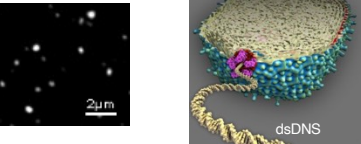
Szemiflexibilis lánc
 $l_p \approx L$

Mikrofilamentum

Flexibilis lánc
 $l_p \ll L$

DNS

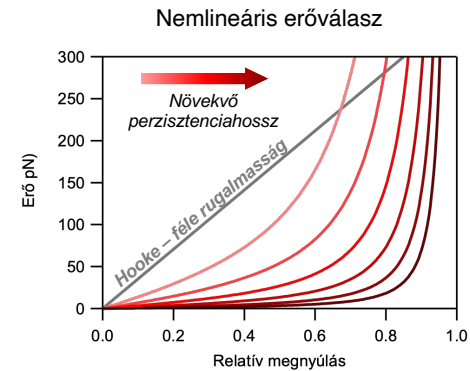

l_p = perzisztenciahossz
 L = kontúrhossz

A polimerlánc erővel kinyújtható

$$F \propto \frac{R}{L} \frac{k_B T}{l_p}$$

F = erő
 l_p = perzisztenciahossz
 k_B = Boltzmann állandó
 T = abszolút hőmérséklet
 L = kontúrhossz
 R = vég-vég hossz
 R/L = relatív megnyúlás

Gough-Joule effektus

Egyedi molekulák manipulálása

Laprugó módszerek:

(a) pulled glass micropipette

(b) microfabricated silicon cantilever

(c) laser beam deflection

Δx

reference beam

pedestal

cantilever bending = F/k

Δz

Mező alapú módszerek:

(d) photon field (optical tweezers)

latex bead

moveable micropipette

(e) flow field (Stokes drag)

(f) magnetic field (magnetic tweezers)

magnetic bead

Különleges mikroszkóp alkalmazás: lézercsipesz

Einstein: tömeg-energia ekvivalencia
 $E = mc^2$

Planck: sugárzási törvény
 $E = hf$

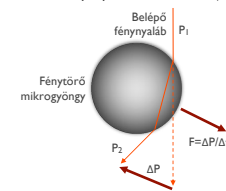
Maxwell: fény terjedési sebessége
 $c = \lambda f$

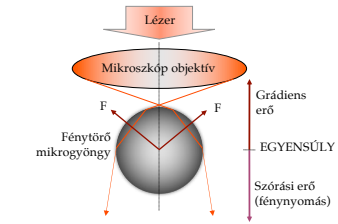
$$mc^2 = h \cdot \frac{c}{\lambda}$$

A foton impulzusa: $P = \frac{h}{\lambda}$

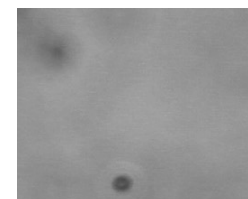
A refrakció fényimpulzus-változással (ΔP) jár:

Fénytörő részecskék "optikai erőkkel" megfoghatók:

Az optikai csipeszben a fotonok és a fénytörő részecske között **impulzuscsere** lép fel

3 μm átmérőjű latex (polisztiról) mikrogöngyök optikai csipeszben

Biomolekula manipulálás fénnel

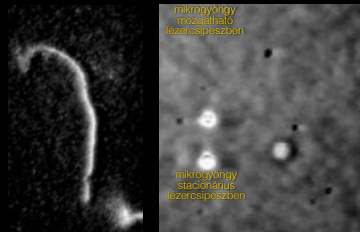
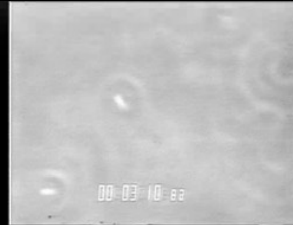
E. coli baktériumsejt

Aktin filamentum

Fáziskontraszt kép

DNS

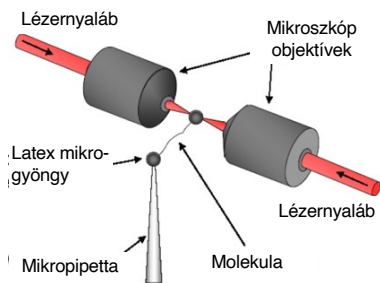
Fluoreszcencia kép

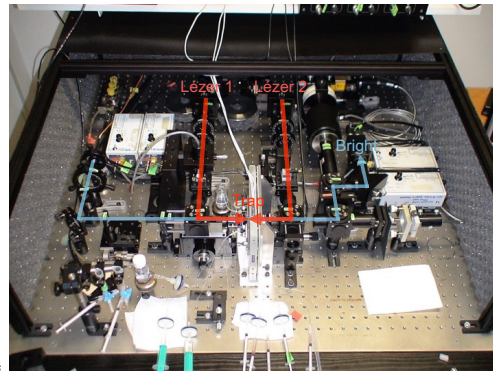
mikrogyöngy ~ 1 μ m

molekula ~ 10 nm

A lézercsipessel erőt is lehet mérni

Két lézersugaras optikai csipesz berendezés

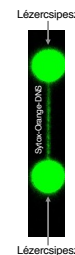
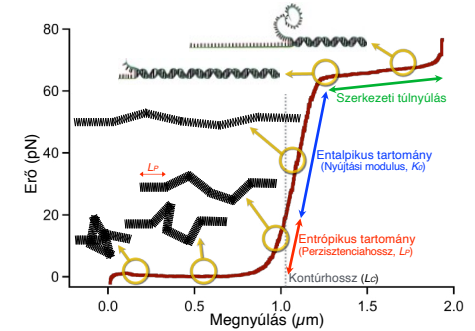
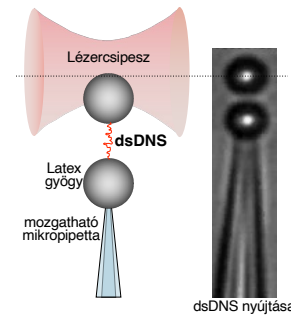

Erőkalibráció

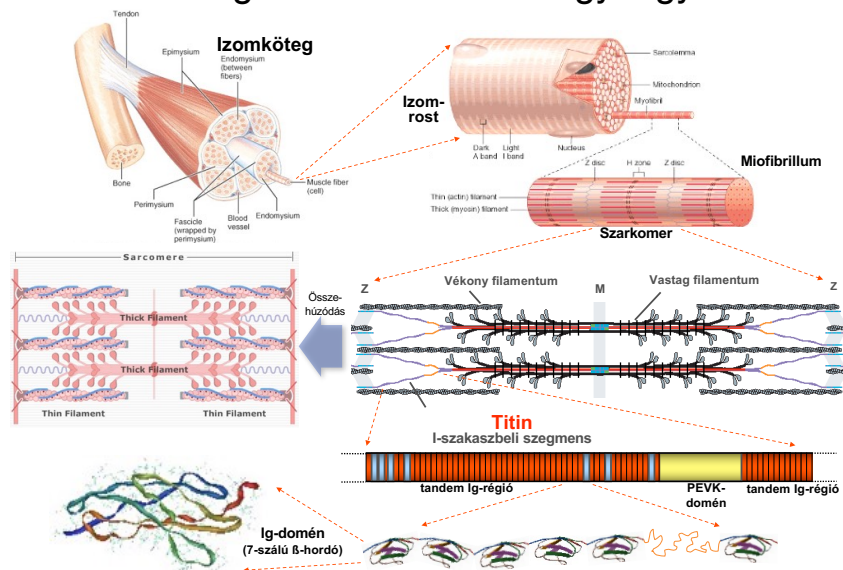
- Fényimpulzus-változás közvetlen megmérése
- Ismert erővel való kalibrálás (Stokes erő)
- Ekvipartíció tétele

MOLEKULA - FOGANTYÚ GEOMETRIA

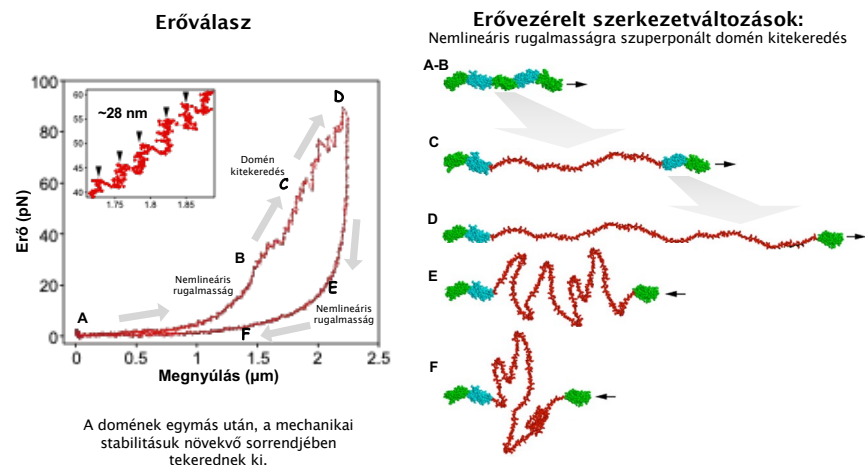
dsDNS mechanikai túlnyújtása

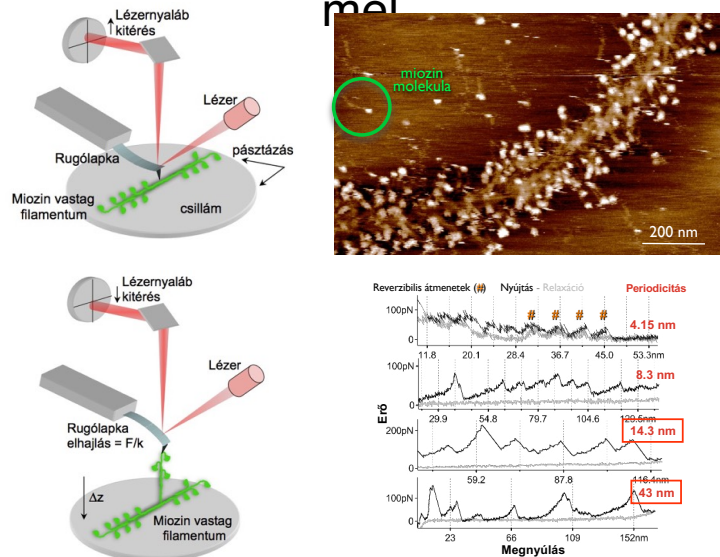
Titin: rugalmas molekuláris “gyöngyfűzér”

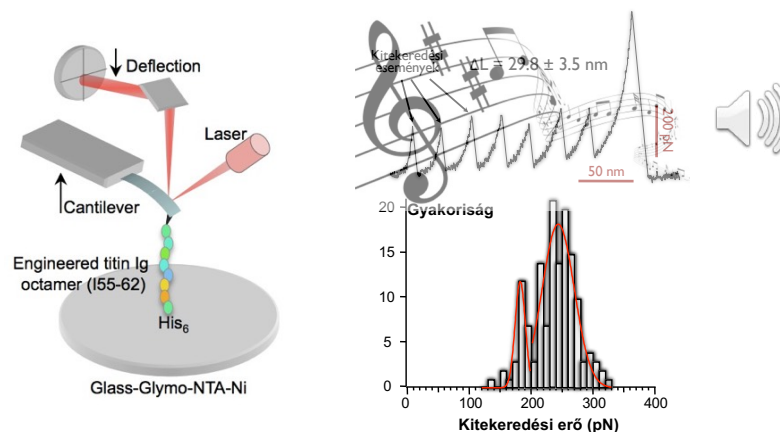
Titinmolekula nanomechanikája lézercsipesszel

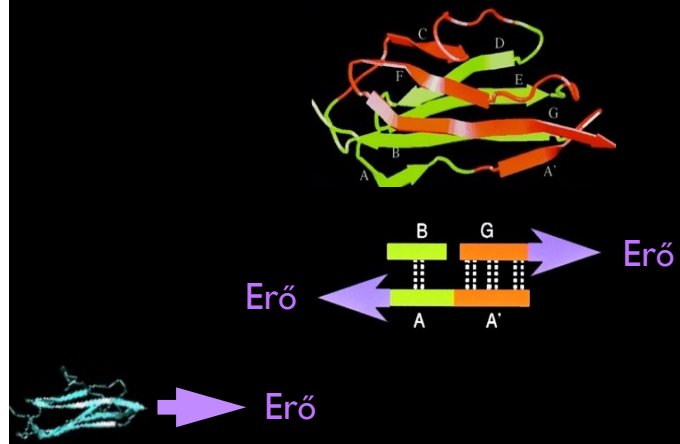
Molekulamanipulálás AFM-mel

Rekombináns titin fragmentum (Titin I55-62) nanomechanikája

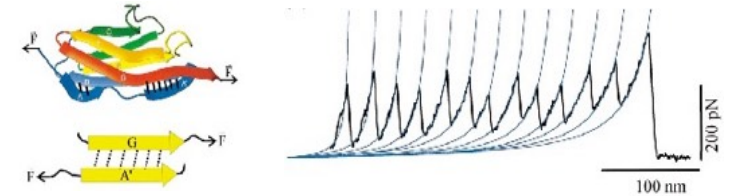
A titin doméneket párhuzamosan csatolt H-hidak stabilizálják

A mechanikai stabilitás biológiai logikája

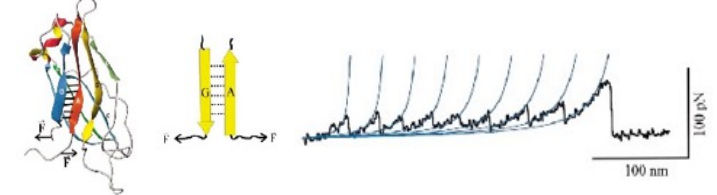
Szerkezetet összetartó H-hidak párhuzamos csatolása

Nagy kiterjedési erő

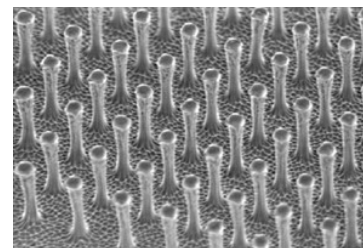
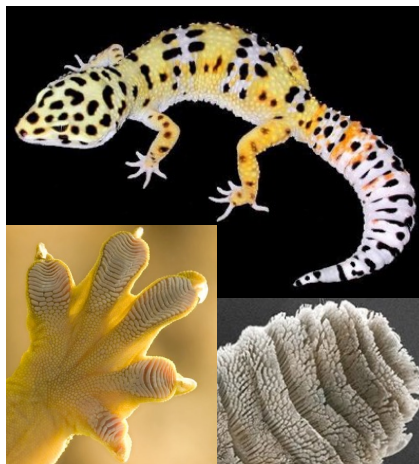
Szerkezetet összetartó H-hidak soros csatolása

Alacsony kiterjedési erő

Makroszkópikus mechanikai stabilitás

Effektív ragasztóanyag a párhuzamos csatolás elvén

Mesterséges gecko talp
Nanotechnológiával készítve

Gecko talp felületi tapadása:
Párhuzamosan csatolt Van
der Waals kötések a serték
és a felület között